

HUOSTAANOTETTUJEN LASTEN KOKEMUKSIA SIJAISHUOLTOPAIKOISTA

Oona Vehviläinen
Kandidaatin tutkielma
sosiaalityö
Avoin yliopisto
Jyväskylän yliopisto
Heinäkuu 2021

TIIVISTELMÄ

HUOSTAANOTOTTEUJEN LASTEN KOKEMUKSIA SIIAISHUOLTOPAIKOISTA

Oona Vehviläinen

sosiaalityö

Kandidaatin tutkielma

Avoin yliopisto

Jyväskylän yliopisto

Ohjaaja: Minna Strömberg-Jakka

Heinäkuu 2021

sivumäärä: 24 sivua

Huostaanotolla joudutaan joskus turvaamaan lapsen kasvu ja kehitys. Osa huostaanotetuista lapsista sijoitetaan asumaan erilaisiin sijaishuoltopaikkoihin kuten lastensuojelulaitoksiin. Vaikka sijaishuollon tarkoituksena on turvata lapsi, ovat sijaishuoltopaikat saaneet osakseen kritiikkiä liittyen lasten kohteluun sijaishuollon aikana. Minkälaisia kokemuksia lapsilla on asumisesta sijaishuoltopaikoissa ja minkälaista kohtelua he ovat osakseen saaneet? Tämän tutkielman tehtävänä on selvittää huostaanotettujen lasten kokemuksia sijaishuollon aikana sijaishuoltopaikoissa asumisesta. Tutkielmasta on rajattu pois perhehoitoon sijoitetut lapset. Tutkielman näkökulmana on lasten omat kokemukset. Tutkielma on toteutettu kirjallisuuskatsauksena, joten tutkielman tulokset perustuvat aikaisempiin tutkimuksiin. Tutkielman aineisto koostuu tutkimuksista, raportista sekä artikkeleista.

Tutkielman tulokset osoittavat, että lasten kokemukset sijaishuoltopaikoista vaihtelevat. Kaikissa tutkielman aineistoissa nousee esiin sekä positiivisia että negatiivisia kokemuksia. Negatiiviset kokemukset eivät kuitenkaan sulje positiivisia kokemuksia täysin pois ja päinvastoin. Negatiivisissa kokemuksissa korostuu lasten kokema epäoikeudenmukaisuus. Epäoikeudenmukaisuutta on koettu eniten sääntöihin ja rajoitustoimenpiteisiin liittyen. Positiivisissa kokemuksissa näkyy lasten osakseen saama huolenpito sekä parantuneet olosuhteet.

Aineiston perusteella lapset toivovat ohjaajilta kuulluksi ja kohdatuksi tulemista sekä vaikutusmahdollisuuksia heitä itseään koskeviin päätöksiin. Sijaishuoltopaikkaan sijoittamisen myötä lasten hyvinvointi on kuitenkin pääsääntöisesti kohentunut. Lapset ovat saaneet lisää tilaa ja mahdollisuuksia omille asioilleen kuten harrastuksille ja koulunkäynnille. Hyvä sijaishuoltopaikka merkitsee lapselle rauhaa ja turvallisuutta.

Asiasanat: huostaanotto, lapsen kokemus, lastensuojelu, sijaishuolto

Sisällysluettelo

1	Johdanto	3
2	Teoreettinen viitekehys	5
2.1	Lapsen huostaanotto ja sijaishuoltoon sijoittaminen	5
2.2	Päätös huostaanotosta	7
2.3	Lapsen kokemuksen kuuleminen lastensuojelussa	7
2.4	Tutkimuskysymys	9
3	Tutkimuksen toteutus	10
4	Tutkimustulokset	15
4.1	Rajoja, välittämistä ja ymmärrystä	15
4.2	Tilaa ja mahdollisuuksia	16
4.3	Tyytymättömyyttä ja epäoikeudenmukaisuutta	18
5	Johtopäätökset	22

1 JOHDANTO

Lastensuojelun asiakkaana olevia perheitä pyritään aina tukemaan ensisijaisesti avohuollon tukitoimien avulla. Niiden tarkoituksena on tukea ja kuntouttaa perhettä sekä pyrkiä tukemaan lapsen kasvua ja kehitystä. Tämä ei kuitenkaan aina riitä ja joskus kyseeseen voi tulla tilanne, jolloin lapsi täytyy huostaanottaa. Huostaanotolla tarkoitetaan tilannetta, jossa lapsi sijoitetaan kodin ulkopuolelle asumaan. Huostaanotetun lapsen hoito eli sijaishuolto voidaan toteuttaa joko laitoshoidona tai perhehoitona. Laitoshoidossa lapsi voidaan sijoittaa asumaan sijaishuoltopaikkaan kuten lastensuojelulaitokseen. Kun huostaanotolle ei ole enää perusteita tai lapsi täyttää 18 vuotta, voidaan se päättää. (Hakalehto 2018, 405 – 407; Lastensuojelu 2020.)

Sosiaali- ja terveysministeriön (2020) mukaan 2000 luvulla sijaishuollon tarve on kasvanut entisestään. Vuoden 2020 Suomen 0 – 17 vuotiaista lapsista 1,1 prosenttia on ollut huostaanotettuina. Määrällisesti se tarkoittaa 11 386 lasta. Huostaanottojen määrä on kasvanut hieman viimeisimpien vuosien aikana, mutta esimerkiksi vuosien 2019 ja 2020 välillä ei ole juurikaan eroa. (Lastensuojelu 2020.)

Huostaanoton tarkoituksena on turvata lapsen kasvu ja kehitys silloin, kun lapsen kasvuolosuhteet eivät ole niitä turvanneet eivätkä avohuollon tukitoimet ole olleet riittäviä (Lastensuojelulaki 2007/417, 40 §). Tästä huolimatta sijaishuoltopaikoissa asuvat lapset ovat saaneet osakseen huonoa kohtelua. Vuonna 2016 Suomen valtio on pyytänyt anteeksi sijaishuollossa kaltoin kohdelluilta lapsilta. Kuitenkin edelleen sen jälkeen eduskunnan oikeusasiamies vastaanottaa kanteluita, joissa yhtenä teemana näkyy lasten kaltoin kohtelu kuten lasten perus- ja ihmisoikeuksien rajoittaminen. Tilanteeseen pyritään vastaamaan ja lastensuojelulakiin on esitetty lakimuutoksia, joiden olisi tarkoitus tulla voimaan vuoden 2022 alusta. Sosiaali- ja terveysministeriö on asettanut työryhmän tarkastelemaan ja uudistamaan lastensuojelun lainsäädäntöä. Tarkoituksena on, että jatkossa pystytään vastaamaan paremmin erityisen tuen tarpeessa olevien lasten tarpeisiin. Muutos- tarpeita on havaittu esimerkiksi rajoitustoimenpiteiden käyttämiseen sekä lapsen oikeusturvaan ja julkisen vallan käyttämiseen liittyen. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2020, 53.)

Sijaishuoltopaikkojen toimintaa valvotaan ja samalla lapsen oikeuksien toteutumista (Hakalehto 2018, 426). Turvaako huostaanotto kuitenkaan kaikkea? Entä toteutuuko huostaanoton aikana lapsen perus ja ihmisoikeudet? Minkälaisia kokemuksia huostaanotetuilla lapsilla on näistä

asioista ja asumisesta sijaishuoltopaikassa? Paras mahdollinen taho kertomaan sijaishuollon aikaisista kokemuksista ovat itse huostaanotetut lapset.

Tämä kandidaatin tutkielma on toteutettu kirjallisuuskatsauksena. Kirjallisuuskatsauksen tarkoituksena on selvittää huostaanotettujen lasten kokemuksia sijaishuoltopaikoista aikaisemman tutkimuksen perusteella. Tutkielman laajuuden huomioon ottaen olen päättänyt rajata tästä tutkielmasta pois perhehoitoon sijoitetut lapset. Käytän tutkielmassa nuoresta ja lapsesta sanaa lapsi, sillä lapsella tarkoitetaan lastensuojelulain mukaisesti alle 18 vuotiasta henkilöä (Lastensuojelulaki 13.4.2007/417, 6 §). Huostaanotetusta ja sijaishuoltoon sijoitetusta lapsesta käytän termiä huostaanotettu lapsi. Lastensuojelulaitoksista käytän tässä tutkielmassa termiä sijaishuoltopaikka.

2 TEOREETTINEN VIITEKEHYS

Tutkielman teoreettinen viitekehys koostuu tutkielman kannalta olennaisista asioista. Avaan tässä luvussa, mitä huostaanotolla tarkoitetaan ja mihin huostaanotettu lapsi sijoitetaan. Sen lisäksi kerroon huostaanottopäätöksen tekemisestä. Tutkielman tutkimuskysymys liittyy lasten kokemuksiin huostaanoton aikana. Tämän vuoksi olen avannut myös lasten kokemusten kuulemista lastensuojelussa.

2.1 Lapsen huostaanotto ja sijaishuoltoon sijoittaminen

Huostaanottoon ryhdytään, kun lastensuojelulain 40 §:n edellyttämät ehdot täyttyvät. Lapsi on otettava huostaan, mikäli lapsi itse tai lapsen kasvuolosuhteet uhkaavat vakavasti vaarantaa lapsen terveyttä ja kehitystä. Huostaanotto voidaan kuitenkin toteuttaa vain, jos avohuollon tukitoimet ovat riittämättömiä tai ne eivät ole mahdollisia. Huostaanoton täytyy myös olla lapsen edun mukainen ratkaisu. (Lastensuojelulaki 2007/417.)

Araneva (2016, 282 – 284) jaottelee huostaanoton edellytykset kahteen eri osaan. Toinen osa koskee syyperustetta ja toinen avohuollon tukitoimia sekä lapsen etua. Syyperuste voidaan vielä jakaa kahteen osaan eli lapsen kasvuolosuhteisiin ja lapsen omaan käyttäytymiseen. Mikäli lapsen kasvuolosuhteet tai lapsi itse aiheuttaa lapselle vakavan vaaran uhan, täyttyy osa huostaanoton edellytyksistä. Lapsen terveyden tai kehityksen ei vielä ole tarvinnut kärsiä, vaan uhka siitä riittää. (Hakalehto 2018, 408.) Araneva (2016, 282 – 284) nostaa esiin kuitenkin huomion siitä, että tämä yksin ei riitä huostaanoton perusteeksi, sillä kaikkien huostaanoton edellytyksien on oltava voimassa samaan aikaan.

Toinen osa huostaanoton edellytyksistä liittyy lapsen etuun sekä avohuollon tukitoimenpiteisiin. Ennen huostaanottoon ryhtymistä on selvitettävä voiko avohuollon tukitoimien avulla välttyä huostaanotolta. Kaikkia avohuollon tukitoimia ei kuitenkaan tarvitse kokeilla ensin läpi, vaan niistä tulee valita lapsen ja perheen kannalta tarkoituksen mukaiset vaihtoehdot. (Araneva 2016, 285 – 286.) Avohuollon tukitoimien tarkoituksena on tukea ja kuntouttaa koko perhettä. Käytännössä se voi olla esimerkiksi toimeentulon turvaamista, koulunkäynnin tai harrastustoiminnan

tukemista. Vaikka nämä tukitoimet voivat olla sellaisia, joiden tarkoituksena on auttaa vanhempia heidän kasvatustehtävissään, on asiakkaana keskiössä lapsi. (Hakalehto 2018, 405.)

Avohuollon tukitoimet perustuvat vapaaehtoisuuteen sekä yhteistyöhön perheen kanssa. Huostaanotto voi tulla kyseeseen silloin, jos avohuollon tukitoimilla voitaisiin korjata tilannetta, mutta perhe ei sitoudu tai ota niitä vastaan. (Araneva 2016, 285 – 286; Hakalehto 2018, 405.) Syyperusteiden ja avohuollon tukitoimien lisäksi huostaanottoa on arvioitava lapsen edun kannalta. Huostaanoton on oltava lapsen kannalta parempi vaihtoehto kuin kotiin jääminen. Huostaanotto päätöstä ei voi perustella ainoastaan avohuollon tukitoimiin ja syyperusteisiin vedoten. Se on pystyttävä perustelemaan avoimesti niin, että päätöksestä käy ilmi, miten lapsen tilanne parantuu huostaanoton ja sijaishuoltoon sijoittamisen myötä. (Araneva 2016, 286 – 287.)

Mikäli nämä kolme kohtaa eli syyperuste, avohuollon tukitoimien riittämättömyys tai sopimattomuus sekä lapsen edun arviointi puoltavat kaikki lapsen huostaanottoa, on sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen ryhdyttävä valmistelemaan lapsen huostaanottoa. Huostaanotettu lapsi sijoitetaan sijaishuoltoon. Sijaishuolto voidaan järjestää eri tavoin riippuen siitä, mikä on lapsen edun näkökulmasta paras mahdollinen vaihtoehto. Lapsen läheisverkosto tulee kartoittaa ja yhtenä vaihtoehtona selvittää voiko lapsen sijoittaa läheisverkostoon. Jos se ei ole mahdollista, täytyy arvioida sijoittamista lapsen edun sekä huostaanottopäätöksen perusteiden mukaisesti. (Araneva 2016, 287 – 289.)

Perhehoito on aina ensisijainen vaihtoehto lastensuojelulaitokseen nähden. Perhehoidolla tarkoitetaan lapsen sijaishuollon järjestämistä yksityisessä kodissa. Tätä kutsutaan perhekodiksi. Silloin kun kyseessä on perhekoti, jolle aluehallintovirasto on myöntänyt luvan, nimitetään sitä ammatilliseksi perhekodiksi. Ammatillisen perhekodin perhehoitajilta vaaditaan vahvempaa koulutustaustaa kuin perhekodin perhehoitajilta. Sen lisäksi ammatillisissa perhekodeissa on perhehoitajien lisäksi usein myös palkattua henkilökuntaa. Perhekodin tarkoituksena on, että lapsi saa asua mahdollisimman kodinomaisessa ympäristössä. (Araneva 2016, 306.) Aina perhehoitoon sijoittaminen ei ole mahdollista. Perhehoidossa ei voida esimerkiksi käyttää rajoitustoimenpiteitä, joista on säädetty lastensuojelulaissa. (Saastamoinen 2010, 9.)

Laitoshuolto järjestetään lastensuojelulaitoksessa, joita voivat olla esimerkiksi lastenkodit, nuorisokodit ja koulukodit. Lastensuojelulaitoksia ylläpitää valtiot ja kunnat. Sen lisäksi yksityinen taho voi perustaa lastensuojelulaitoksen aluehallintoviraston luvalla. (Saastamoinen 2010, 10.)

Kun lapsi sijoitetaan laitoshuoltoon, tulee päätöksessä perustella, miksi lastensuojelulaitos on lapsen kannalta parempi kuin perhehoito. Lastensuojelulaitokseen sijoitetut lapset ovat usein sellaisia, jotka vaativat erityistä osaamista tai muuten vaikeahoitoisempia. Lastensuojelulaitoksessa lapsen hoidosta ja huolenpidosta vastaa koulutettu henkilökunta. Sijaishuollon aikana lapsen läheisiä ihmissuhteita täytyy tukea. (Saastamoinen 2010, 11; Araneva 2016, 310 – 311.)

2.2 Päätös huostaanotosta

Huostaanotto voi olla suostumukseen perustuva tai tahdonvastainen. Kyseessä on tahdonvastainen huostaanotto, jos 12 vuotta täyttänyt lapsi tai hänen huoltajansa vastustavat huostaanottoa. Prosessina huostaanotto toteutuu samalla tavalla riippumatta siitä, perustuuko se tahdonvastaisuuteen vai vapaaehtoisuuteen. Erona on se, missä päätös tehdään. Suostumukseen perustuvasta huostaanotosta päätöksen tekee johtava viranhaltija tai hänen määräämänsä viranhaltija. Tahdonvastaisesta huostaanotosta tehdään päätös hallinto-oikeudessa. Kunta tekee hakemuksen huostaanotosta hallinto-oikeuteen ja siellä tehdään päätös siitä, otetaanko lapsi huostaan vai ei. (Huhtanen 2016, 33 – 35, 48.)

Saastamoisen (2010, 24 – 32) mukaan päätöksen huostaanotosta valmistelee aina kaksi työntekijää. Toinen työntekijöistä on lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä. Työparina hänellä voi olla toinen sosiaalityöntekijä tai esimerkiksi sosiaalihoaja tai kasvatus- ja perheneuvolan sosiaalityöntekijä tai psykologi. Päätös huostaanotosta on voimassa toistaiseksi. Sen perusteita tulee arvioida säännöllisesti ja kun perusteita sille ei enää ole, tulee hakea huostaanoton purkua. Ilman muuta päätöstä se on voimassa kunnes lapsi täyttää 18 vuotta. Lapsen huoltaja tai lapsi itse ei voi päättää huostaanoton purkamisesta, vaikka se olisi perustunut heidän suostumukseensa. (Huhtanen 2016, 48.)

2.3 Lapsen kokemuksen kuuleminen lastensuojelussa

Hyvärisen ja Pösön (2018, 7) mukaan lasten kokemusten merkitystä on nostettu entistä enemmän esiin. Lasten kokemusten selvittäminen on tärkeä osa lastensuojelun asiakastyötä. Tämä kuuluu olennaiseksi osaksi lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän työtä. Sosiaalityöntekijän lisäksi lapsen kanssa arkea elävät aikuiset ovat merkittävässä roolissa lapsen kokemusten kuulemisessa. Huostaanotettujen lasten kohdalla näitä aikuisia ovat lastensuojelulaitoksen ohjaajat tai

esimerkiksi perhehoitajat. (Hoikkala 2018, 91.) Jotta lapsi voi olla osallinen hänen omassa prosessissa, tulee hänelle antaa mahdollisuus tuottaa tietoa hänen kokemuksistaan ja ajatuksistaan (Hurtig 2006, 167).

Sosiaalityöntekijän ammatillisuuteen kuuluu se, että työntekijä osaa tukea lasta ilmaisemaan omia kokemuksiaan. Lastensuojelun asiakkaana olevalla lapsella voi olla vaikeita ja kuormittavia kokemuksia. Lisäksi työntekijä, joka lasta tapaa voi olla lapselle täysin vieras. Nämä asiat on huomioitava lapsen tapaamisessa ja tilanteessa, jossa on tarkoituksena kuulla lapsen omia kokemuksia ja näkemyksiä. Lapsen ikä ja kehitystaso vaikuttavat myös tilanteeseen. Lapsen voi olla vaikea ymmärtää kysymyksiä tai termejä, joita käytetään. (Hyvärinen & Pösö 2018, 10 – 16.) Joskus lapsen kanssa voi tarvita erilaisia menetelmiä ja tapoja, jotta vuorovaikutus on helpompaa ja lapselle mielekkäämpää. Lapsen kanssa voi joutua kokeilemaan useampaa eri menetelmää, kunnes löytyy juuri kyseiselle lapselle mieleinen tapa. Erilaisia menetelmiä voi keksiä itse tai hyödyntää jo valmiina olevia menetelmiä esimerkiksi lapsen haastatteluun liittyen. (Muukkonen & Tulensalo 2004, 32 – 33.)

Tänä päivänä lasten omia kokemuksia arvostetaan aikaisempaan verrattuna enemmän. Lasten osallisuutta pyritään vahvistamaan ja heidän kokemuksiaan hyödyntämään esimerkiksi osana sijaishuollon valvontaa. (Hoikkala 2018, 92.) Vaikka lapsen kokemuksen tärkeys tunnustetaan, saatetaan se kokea prosessia hankaloittavana tekijänä. Lapsen tapaaminen ja hänen luottamuksen ansaitseminen kun eivät ole ihan niin yksinkertaisia asioita. (Hurtig 2006, 170.) Lapsella on oikeus tulla kuulluksi, ei riitä että asioista kysytään vain lapsen hoidosta vastaavilta aikuisilta. Näitä tietoja, mitä lasten kokemuksista saadaan tulisi käyttää apuna, kun tehdään lapsia koskevia päätöksiä. (Hyvärinen & Pösö 2018, 7.) Haasteen lasten kokemuksen kuulemiseen voi kuitenkin tuoda se, että aikuisen kokemukseen työntekijän voi olla helpompi samaistua. Aikuinen saattaa myös tuoda helpommin esiin omia kokemuksiaan ja ajatuksiaan. (Hurtig 2006, 169.)

Lapsen tapaamisessa tulee kiinnittää huomiota lapsen kohtaamiseen. Usein lastensuojelun asiakkaana olevan lapsen kanssa käydään läpi hänen elämäänsä liittyviä vaikeitakin asioita. Työntekijän tulee pystyä ottamaan nämä tunteet vastaan, jolloin vaikeastakin tapaamisesta voi jäädä lapselle myönteinen kokemus. Jotta lapsen kokemuksista saadaan mahdollisimman monipuolinen kuva, kannattaa lapsen kanssa käydä läpi erilaisia teemoja. Kun lapsen kanssa käydään läpi teemoja laajasti, voi tapaamisessa nousta esiin lapsen elämän kannalta merkittäviä kokemuksia. On hyvä antaa lapselle tilaa kertoa asioista, vaikka ne eivät juuri kyseisen tapaamisen tarkoitukseen

liittyisikään. Tilanteesta voi pyrkiä tekemään lapselle mielekkään esimerkiksi tapaamispaikan valinnalla tai antamalla lapselle mahdollisuuden päättää joitain tapaamiseen liittyviä asioita. (Muukkonen & Tulensalo 2004, 30.)

2.4 Tutkimuskysymys

Tutkielman tarkoituksena on selvittää aikaisempien tutkimusten perusteella, minkälaisia kokemuksia huostaanotetuilla ja sijaishuoltoon sijoitetuilla lapsilla on sijaishuoltopaikoista. Tavoitteena on koota yhteen aikaisempien tutkimusten tuloksia ja tuoda johtopäätöksissä esiin lopputulos niistä. Tutkielmani näkökulmaksi olen valinnut lapsen oman kokemuksen.

Tutkimuskysymykseni on:

Minkälaisia kokemuksia huostaanotetuilla lapsilla on sijaishuoltopaikoista?

3 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Tutkielma on toteutettu kirjallisuuskatsauksena. Kirjallisuuskatsauksen tarkoituksena on koota yhteen aikaisempaa tutkimusta. Tuotoksena syntyy kirjallinen koonti, jonka tulisi olla helppoluokinen ja selkiyttää tutkittua aihetta. Siinä tuodaan esiin niitä näkökulmia, joista kyseistä aihetta on jo tutkittu. Parhaimmassa tapauksessa kirjallisuuskatsaus voi syventää tietoa aiemmin tutkituista asioista. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 138., Salminen 2011, 6 – 7.)

Tutkimusprosessi etenee erilaisten vaiheiden kautta. Eri vaiheet voivat mennä limittäin ja niiden järjestys voi olla joustava. Joskus tutkimuksen aikana joutuu palaamaan takaisin aiempaan vaiheeseen. (Puusa 2020, 12.) Tutkimusprosessi alkaa aiheen valitsemisella. Sen jälkeen lähdetään tutustumaan saatavilla olevaan aineistoon ja tehdään siitä muistiinpanoja. Kun aineisto on saatu kasaan, aloitetaan aineiston analysointi, jolloin aineistosta poimitaan tutkielman kannalta olennaiset asiat. Tulosten yhteenvedon kirjoittamista voi helpottaa jaottelemalla aineistoa tyypeihin, teemoihin tai luokkiin. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 142.)

Tutkielmani prosessi on edennyt kuta kuinkin näitä vaiheita noudattaen. Ensimmäinen aiheen valinta ei tuottanut toivottua tulosta aineiston suhteen, joten jouduin palaamaan takaisin alkuun. Uutta aihetta valitessani tein koehakuja aineistoa varten, jotta pystyin varmistumaan siitä, että huostaanotettujen lasten kokemuksista löytyy riittävästi tutkittua tietoa kirjallisuuskatsausta varten. Tavoitteenani on ollut tehdä kirjallisuuskatsaus huostaanotettujen lasten kokemuksista sijaishuollon aikana. Rajasin aiheen koskemaan laitoshuoltoon sijoitettuja lapsia. Kun olin rajannut aiheen ja päättänyt tutkimuskysymyksen, aloin suunnittelemaan teoreettista viitekehystä. Ennen teoreettisen viitekehysten kirjoittamista, etsin tutkielmaani varten aineiston.

Tutkielman aineiston hakemisessa olen käyttänyt apuna useampaa hakukonetta. Olen kokeillut erilaisia hakusanoja ja hakukoneesta riippuen hakenut eri hakusanojen avulla. Hakusanoina on pääosin toiminut sanat kokemus ja sijaishuolto. Kaikista hakukoneista näillä hakusanoilla ei kuitenkaan tullut lainkaan tuloksia, joten jouduin kokeilemaan erilaisia hakusanoja. Esimerkiksi JYKDOK Finna antoi kyseisillä hakusanoilla 59 tulosta ja puolestaan Janus lehden haun kautta ei lainkaan. Januksesta hain hakusanoilla sijoitetun lapsen kokemus ja sen avulla sain tuloksia 3,

joista otsikon perusteella otin lähempään tarkasteluun yhden aineiston. Olen kuvannut hakutuloksia taulukkoon 1.

Taulukko 1. Hakutulokset

Tietokanta	Hakusanat	Päivämäärä	Tulosten määrä	Alustavat valinnat	Sisällön perusteella sopiva	Lopullinen valinta
JYKDOK Finna	kokemus, sijaishuolto	8.5.2021	59	3	2	2
Julkari	lapsen kokemus, sijaishuolto	8.5.2021	65	5	1	1
Janus	sijoitetun lapsen kokemus	8.5.2021	3	1	1	1
Melinda	kokemus, sijaishuolto	8.5.2021	7	1	0	0

Aineiston hakemiseen käyttämäni tietokannat olivat JYKDOK Finna, Melinda sekä Julkari. Lisäksi hain tieteellisiä artikkeleita Janus lehden nettisivujen kautta. Näiden avulla löysin suurimman osan valituta aineistosta. Lisäksi hain Google Scholarin avulla hakusanoilla lapsen kokemus ja sijaishuolto. Kyseisen haun avulla sain hakutuloksia yhteensä 3910. Suurin osa hakutuloksista osoittautui ammattikorkeakoulun opinnäytetöiksi. Sen lisäksi löysin pro gradu -tutkielmia sekä osittain samoja hakutuloksia, mitä löysin jo aikaisempien hakujen yhteydessä. Hyödynsin näitä hakutuloksia katsomalla tehtyjen tutkimusten ja opinnäytetöiden lähdeluettelaita. Sitä kautta löysin vielä nuorten kokemuksista kertovan raportin Turvassa vai säilössä sekä englanninkielisen artikkelin.

Alun perin tarkoitukseni oli käyttää myös Proquest hakukonetta aineiston hakemiseen. Englanninkielisiä hakuja tein hakusanoilla Child* AND in Foster Care AND experience sekä Children in Foster Care AND experience. Löysin kuitenkin englanninkielisen lähteen manuaalisen aineiston haun yhteydessä toisen tutkimuksen lähdeluettelosta. Valitsemani englanninkielinen artikkeli oli mainittuna useamman toisen tutkimuksen lähdeluettelossa ja sen vuoksi päädyin käyttämään

kyseistä artikkeleita. Lisäksi artikkelin yksi kirjoittaja oli erikseen mainittu useammassa eri aineistossa, mitä luin tutkielmani aineiston etsimisen yhteydessä.

Lopullinen aineisto koostuu yhteensä kuudesta eri lähdemateriaalista. Olen koonnut yhteenvedon lopullisista valinnoista taulukkoon 2 (Taulukko 2, ks. s. 13). Aineistoon kuuluu kolme eri tutkimuksesta, joista yksi on väitöskirja, kaksi artikkelia ja yksi raportti. Valitsemistani artikkeleista toinen on suomenkielinen ja toinen englannin. Aineisto on valittu sillä perusteella, että kokemukset sijaishuollosta liittyvät sijaishuoltopaikkaan eikä esimerkiksi huostaanoton tilanteeseen tai siihen liittyviin syihin. Tutkielmasta rajattu pois lastensuojelun perhehoitoa koskevat aineistot. Nykyinen lastensuojelulaki (2007/417) on otettu käyttöön 1.1.2008. Aineiston haussa tämä on huomioitu ja tämän vuoksi aineistoista on rajattu pois kaikki ennen vuotta 2007 tehdyt tutkimukset. Sen lisäksi kriteerinä aineistolle oli, että se on saatavilla elektronisesti ja sen voi lukea ilman erillistä maksua.

Aineiston valinnassa otin muutamia lähteitä lähempään tarkasteluun otsikon perusteella. Mikäli otsikko viittasi siihen, että kyseisessä lähteessä kirjoitetaan sijaishuollosta ja lasten kokemuksista, lähdin tarkastelemaan aineistoa tarkemmin. Lopulliseen aineistoon otin sellaiset lähteet, joissa kirjoitettiin huostaanotettujen lasten kokemuksista. Tässä kohtaa tutkielmasta rajautuivat pois sellaiset lähteet, joissa keskityttiin enemmän huostaanottoon johtaviin syihin tai esimerkiksi vanhempien kokemuksiin liittyen lapsen huostaanottoon.

Taulukko 2. Aineistot

Aineiston tiedot	Aineiston sisältö
<p>Reinikainen Susanna, 2009</p> <p>Nuorisokodista maailmalle. Kokemuksia nuorisokodissa elämisestä ja aikuisiästä selviytymisestä</p>	<p>Väitöskirja</p> <p>Aineistona haastattelut ja kyselyt</p>
<p>Barkman Johanna, Kiili Johanna, Nikkanen Marko, Oranen Mikko, Tervo Jaana & Vario Pipsa, 2012</p> <p>Suojele unelmia, Vaali toivoa</p>	<p>Raportti</p> <p>Puheenvuoro sijoitetuille lapsille ja nuorille</p>
<p>Laakso Riitta, 2019</p> <p>Ne näki musta, Huostassa olevien lasten hyvinvointi ja sijaishuoltoon liittyvät kokemukset</p>	<p>Empiirinen tutkimus</p> <p>Huostaanotettujen lasten kokemuksista ja hyvinvoinnista</p>
<p>Enroos Rosi, Heino Tarja, Helavirta Susanna, Laakso Riitta & Pösö Tarja, 2017</p> <p>Vuosi huostassa, Lastensuojelun aikatietoista tarkastelua</p>	<p>Artikkeli</p> <p>Tarkastelussa ensimmäinen vuosi huostaanotettuna</p>
<p>Laine Senni & Pietilä Sanni, 2020</p> <p>Turvassa vai säilössä</p>	<p>Osaamista sijaishuoltoon- hankkeen raportti</p> <p>Nuorten kokemukset lastensuojelulaitoksista ja niiden ohjaajista</p>
<p>Farmer Elaine, Saunders Hilary & Selwyn Julie, 2007</p> <p>The Views of Children and Young People on Being Cared For by an Independent Foster-Care Provider</p>	<p>Artikkeli</p> <p>Sijaishuollossa olleiden lasten kokemuksia hoidosta ja huolenpidosta</p>

Aineisto on analysoitu sisällön analyysin avulla. Sisällön analyysin tarkoituksena on saada aineistosta tiivistetty kuvaus, jotta sen voi tuoda selkeästi esille tuloksissa. Aineiston analysointi tällä menetelmällä on ollut mahdollista, sillä aineisto on dokumentin muodossa. Sisällön analyysissa dokumentti voi käytännössä olla mikä tahansa kirjallisessa muodossa oleva aineisto. Analyysissa tulokset annetaan sanallisessa muodossa. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 117, 119.) Sisällön analyysi toimii kirjallisuuskatsauksessa mielestäni hyvin. Analyysin avulla olen pyrkinyt tuomaan aineiston selkeään muotoon ja sitä kautta saamaan johtopäätökset esille.

Analysoinnin yhteydessä olen tutustunut valittuun aineistoon, sen jälkeen pelkistänyt sen ja sitten vielä teemoitellut sen eri teemojen alle. Aineiston pelkistäminen on välttämätöntä, jotta hajanainen tieto saadaan kasaan. Vaikka vaiheet voidaan ajatella erillisinä vaiheina, käytetään niitä käytännössä rinnakkain. Aineistosta tehdään jatkuvasti tulkintoja, jotka ohjaavat prosessia. (Puusa 2020, 149.) Aineiston analysointi ei yksin riitä tutkielman tekemiseen. Aineiston analysointia antaa apua tulosten luokitteluun ja järjestämiseen. Sen jälkeen tulokset tulee tuottaa sanalliseen muotoon ja selittää. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 140; Puusa 2020, 154.)

Aineiston analysointia tehdessä poimin aineistosta kaikki ne asiat, mitkä liittyivät lasten kokemuksiin huostaanoton aikana sijaishuoltopaikoissa. Aineistoa lukiessa alkoi siitä hahmottumaan, että lasten kokemuksissa tulee ilmi sekä positiivisia että negatiivisia asioita. Hyödynsin tätä analysoinnissa ja jaottelin lasten kokemukset niiden mukaan kahteen osaan. Tämän jälkeen aineistoa oli helpompi tarkastella ja jatkaa analysointia edelleen teemoitteluun. Tutkimustulosten alaotsikot muotoutuivat lopulta näiden teemojen kautta.

4 TUTKIMUSTULOKSET

Olen koonnut tähän lukuun tutkielman tulokset. Tutkielman tulokset on jaettu kolmen eri alaluvun alle. Ensimmäinen alaluku käsittelee lasten kokemuksia liittyen rajoihin, välittämiseen sekä ymmärtämiseen. Toinen alaluku käsittelee lasten kokemuksia, mitkä liittyvät olosuhteiden tuomaan tilaan ja mahdollisuuksiin. Viimeinen alaluku käsittelee lasten kokemaa epäoikeudenmukaisuutta ja tyytymättömyyttä sijaishuoltoapaikoissa.

4.1 Rajoja, välittämistä ja ymmärrystä

Laineen ja Pietilän (2020) sekä Laakson (2019) mukaan lasten kokemukset sijaishuoltoapaikan ilmapiiristä ovat pääsääntöisesti positiivisia. Hyvissä kokemuksissa lapset kuvailevat ilmapiirin olevan rento, kannustava ja turvallinen. Laine ja Pietilä (2020) kirjoittavat raportissaan, että sijaishuollon aikana osa lapsista tuntee olonsa kotona asumiseen verrattuna rauhallisemmaksi ja turvallisemmaksi. Hyvinvoinnin lisääntyessä lapsen psyykinen vointi on kohentunut. Lapset tuntevat olevansa aikaisempaan verrattuna rohkeampia ja sosiaalisempia. (Laakso 2019.)

Tutkielman tulosten perusteella lasten kokemukset jakautuivat monessa asiassa niin myös sääntöjen suhteen. Osa kokee säännöt liian ankarina, toiset puolestaan kuvaavat sijaishuoltoapaikassa olemisen turvallisena. Vaikka sääntöjä pidettiin osittain epäoikeudenmukaisina ja liian ankarina, niin toisaalta ne mielletään myös kohtuullisiksi ja ymmärrettäviksi. Turvallisuuden tunnetta sijaishuoltoapaikassa on osaltaan lisännyt säännöt. Lasten kertoman mukaan säännöt ovat osa välittämistä ja arvostamista. (Barkman, Kiili, Nikkanen, Oranen, Tervo, & Vario 2012; Farmer, Selwyn, & Saunders 2007.) Myös Reinikaisen (2009) väitöskirjassa nämä asiat tulevat esiin lasten kokeman turvallisuuden tunteen yhteydessä. Barkman ym. (2012) nostavat raportissaan esille yhden lapsen tuovan ilmi, ettei hän välttämättä olisi enää edes hengissä ilman lastensuojelulaitoksessa olleita sääntöjä ja rajoituksia.

Kuten voidaan huomata, parhaimmassa tapauksessa lapset kokevat säännöt osaksi välittämistä ja arvostamista sijaishuoltoapaikassa. Kääntöpuolena nähdään sääntöjen tuomat rajoitukset. Vaikka rajat tuovat turvaa, niin tuovat ne samalla erilaisia käytänteitä sekä aikatauluja. Osa lapsista on

kokenut nämä aikataulut haastavina ja esimerkiksi esteenä kavereiden näkemiselle. (Enroos ym. 2017.)

Sääntöjen ja rajojen lisäksi turvallisuuden tunnetta lisäävät konkreettiset asiat. Laineen ja Pietilän (2020) mukaan turvallisuuden tunnetta tuo lapsen tunne siitä, että hän saa tarvittaessa apua ohjaajilta. Yksi esimerkki tästä on lapsen kertoma siitä, että häntä voidaan auttaa paniikkikohtauksen aikana. Lapset ovat saaneet ohjeita tunteiden käsittelyyn ja erilaisista tilanteista selviämiseen.

Aineiston perusteella voidaan todeta, että lasten kokemuksiin sijaishuoltoapaikasta vaikuttaa suhde työntekijöihin eli ohjaajiin. Hyvä ohjaaja auttaa lasta sopeutumaan sijaishuoltoapaikkaan. Lapset kokevat saaneensa hyviltä ohjaajilta aikaa ja tunteen siitä, että heitä kuunnellaan ja heistä välitetään. (Reinikainen 2009.) Myös Laineen ja Pietilän (2020) mukaan lapset kokevat, että heitä kohdellaan kunnioittavasti ja reilusti. Lapset kokevat tulleen ymmärretyiksi ja kuulluiksi.

Sijaishuoltoapaikkoihin sijoitetuille lapsille on tärkeää, että laitoksen ohjaajat ovat heidän saattavilla ja aidosti läsnä (Reinikainen 2009). Laakson (2019) mukaan lapsille on tärkeä tulla kohdetuksi ja saada tunne siitä, että hänen tarpeisiinsa vastataan sijaishuoltoapaikassa. Myös Laine ja Pietilä (2020) tuovat esiin, että lapset arvostavat ohjaajien välittämistä ja ymmärrystä. Aidot ja kiinnostuneet ohjaajat nousevat esiin aineistossa lasten positiivisina kokemuksina sijaishuollon aikana. Toisaalta sitten taas negatiivisiin kokemuksiin on voinut vaikuttaa huono suhde sijaishuoltoapaikan ohjaajiin. Aina lapsi ei saanut muodostettua lämmintä suhdetta ohjaajaan, vaan lapsen kokemukseksi jäi, että hän koki jonkun tietyn ohjaajan itselleen uhkana. Osa lapsista ei myöskään halua luoda ohjaajiin sen erityisempää suhdetta. (Reinikainen 2009.)

4.2 Tilaa ja mahdollisuuksia

Aineiston mukaan lapset kokevat olosuhteiden parantuneen sijaishuoltoapaikkaan muuttamisen myötä. Lasten materiaallinen hyvinvointi on lisääntynyt. Sijaishuoltoapaikassa lapselle on voitu tarjota enemmän asioita sekä mahdollistaa erilaisia retkiä ja matkoja. Näitä biologisessa perheessä ei välttämättä ole voitu tarjota. (Reinikainen 2009.) Myös Laakson (2019) tutkimuksessa käy ilmi lasten kokemus hyvinvoinnin lisääntymisestä. Lasten materiaallinen hyvinvointi näkyy aineiston mukaan myös siinä, että lapset saavat mahdollisuuden harrastaa. Sijaishuoltoapaikassa asumisen myötä lapset pääsevät käymään erilaisissa paikoissa, joissa eivät ole aikaisemmin käyneet.

(Enroos ym. 2017; Farmer ym. 2007.) Lisäksi sijaishuoltoon sijoittamisen myötä lapsi saa useammin uusia vaatteita ja ylipäänsä lapsen vaatehuollosta, ravitsemuksesta ja puhtaudesta pidetään huolta (Reinikainen 2009).

Farmer ym. (2007) kirjoittavat artikkelissaan, että lapset ovat saaneet osakseen hyvää kohtelua sijaishuollon ja sijaishuolto paikassa asumisen aikana. Lapsista pidetään huolta ja heidän kanssaan tehdään yhdessä asioita. Näitä mahdollisuuksia biologisessa perheessä ei välttämättä ole. Kun asiat ovat lähteneet huostaanoton ja sijaishuolto paikkaan sijoittamisen jälkeen menemään parempaan suuntaan, syntyy lapselle tunne, että hänen unelmillaan ja haaveillaan on nyt tilaa. Sijoitus antaa parhaimmillaan mahdollisuuden elää lapsuutta ja toteuttaa unelmia. Sijoituksen myötä usko ja luottamus tulevaisuutta kohtaan on mahdollisesti lisääntynyt. Lapsille tulee tunne siitä, että elämässä on mahdollista päästä eteenpäin. (Barkman ym. 2012.) Reinikaisen (2009) mukaan sijaishuolto paikassa asumisen myötä lapset ovat saaneet tärkeitä oppeja tulevaisuuden kannalta.

Huostaanotolla voidaan pyrkiä vaikuttamaan lapsen kasvuolosuhteisiin ja antaa lapsella mahdollisuus elää hänen ikänsä ja kehitystasonsa mukaista elämää. Aineiston perusteella lapset ovat saaneet sijaishuollon aikana ja sijoituksen myötä keskittyä rauhassa esimerkiksi koulunkäyntiin ja läksyjen tekemiseen. Koulunkäyntiin liittyvien asioiden järjestämisessä lapset olivat saaneet apua sijaishuolto paikan aikuisilta. (Enroos ym. 2017; Laine & Pietilä 2020.) Parhaimmassa tapauksessa lapsi on saanut sijaishuolto paikasta hyviä kokemuksia ja saanut luotua hyvän suhteen paikan ohjaajiin. Ohjaajista saattoi tulla lapselle hyvän esimerkin näyttävä aikuinen ja joissain tapauksissa jopa esikuva. (Reinikainen 2009.)

Vaikka olosuhteet ja mahdollisuudet uudenlaiseen elämän tulevat esiin positiivisina kokemuksina, liittyy olosuhteisiin myös negatiivisia kokemuksia. Pahaa mieltä lapsille aiheuttaa se, että he eivät saa nähdä mielestään riittävästi heille tärkeitä ja läheisiä ihmisiä. Uudet olosuhteet toivat mukanaan myös erilaisia rutiineja ja sääntöihin, joihin tuli opetalla. Aikaisemmin lapsella ei välttämättä ollut sääntöjä, mutta sijoituksen myötä niihin tuli tottua. Sijaishuolto paikassa puhelimen käyttöä rajoitettiin. Erilaiset aikataulut ja rajoitukset puolestaan vaikuttavat yhteydenpitoon läheisten kanssa sekä tapaamisten sopimiseen. (Farmer ym. 2007.) Toisaalta sijaishuolto paikan sisällä saattoi luoda uusia ihmissuhteita ja kokea tunnetta yhteisöllisyydestä. Samassa elämäntilanteessa olevista muista sijoitetuista saattoi tulla elinikäisiä ystäviä. (Reinikainen 2009.)

Pääsääntöisesti sijaishuoltopaikassa oleminen koetaan positiivisena. Sijaishuoltopaikassa on hyvä ja onnellinen olla. Osa lapsista kokee ettei halua lähteä sijaishuoltopaikasta enää pois. (Farmer ym. 2007.) Huostaanoton ja sijaishuoltopaikkaan sijoittamisen aikana lapsista on pidetty parempaa huolta verrattuna aikaan ennen huostaanottoa (Enroos ym. 2017). Sijaishuoltopaikassa lapsille tarjotaan terveellistä ja monipuolista ruokaa. Toisaalta lasten taustoja ymmärretään hyvin ja heille annetaan aikaa opetella talon tavoille ja maistella rauhassa erilaisia ruokia, mitä kotona ei ole aiemmin tarjottu. (Barkman ym. 2012.)

Aineiston perusteella hyvinvointi on lisääntynyt ja lapset saavat enemmän mahdollisuuksia tulevaisuutta varten. Siitä huolimatta sijaishuoltopaikka koetaan toisaalta vain paikaksi asua, kun kotona ei voi olla. (Reinikainen 2009.) Farmerin ym. (2007) mukaan sijoitetut lapset ovat tyytyväisiä sijaishuoltopaikan olosuhteisiin. Mutta myös tästä artikkelista käy ilmi lasten toive kotona asumisesta yhdessä omien vanhempiensa kanssa. Barkman ym. (2012) nostavat esiin lasten toiveen siitä, että kotiin takaisin pääsemistä tuetaan riittävästi, jotta se voisi olla joskus mahdollista.

4.3 Tyytymättömyyttä ja epäoikeudenmukaisuutta

Aineiston analysoinnin alkuvaiheessa jaottelin lasten kokemukset positiivisiin ja negatiivisiin kokemuksiin. Negatiivisissa kokemuksissa yksi yhdistävä tekijä on lasten kokema epäoikeudenmukaisuus. Kaikissa valitsemisani aineistoissa tämä tulee esiin jollain tavalla. Laakson (2019) tutkimuksesta käy kuitenkin ilmi, etteivät negatiiviset kokemukset täysin poissulje positiivisia kokemuksia. Niillä lapsilla, joilla on negatiivisia kokemuksia jostain asiasta sijaishuoltopaikoissa, saattaa yhtä hyvin olla myös positiivisia kokemuksia jostain toisesta asiasta.

Yksi epäoikeudenmukaisuuden tunnetta aiheuttava tekijä on rajoitustoimenpiteet. Laineen ja Pietilän (2020) kirjoittamassa raportissa käy ilmi, että huostaanotetut lapset haluavat ohjaajille lisää koulutusta rajoitustoimenpiteisiin liittyen. Kertomansa mukaan lapset kokevat, että heitä rajoitetaan perusteettomasti. Lasten mukaan rajoitustoimenpiteitä käytetään ilman kirjallista päätöstä asiasta. Myös Barkmanin ym. (2012) kirjoittamassa raportissa nousee esiin, että lapset tuntevat vääryyttä, kun rajoitustoimenpiteiden käyttöä ei perustella riittävästi tai ylipäänsä tehtyjä päätöksiä. Samaisessa raportissa lapset sanoittavat ärtymystään ja kertovat, että rangaistuksilla uhkailaan. Lapset kertovat, että sijaishuoltopaikoissa uhkailaan iltapalan pois jättämisellä, jos ei

noudata kotiintuloaikoja. Rajoitustoimenpiteiden lisäksi ohjaajille toivotaan koulutusta liittyen lapsen oikeuksiin (Laakso ja Pietilä 2020).

Farmer ym. (2007) artikkelin mukaan lasten kokemukset sijaishuollon aikana vaihtelivat liittyen epäoikeudenmukaiseen kohteluun sekä tyytymättömyyteen. Lapset arvostavat sitä, että saavat olla mukana vaikuttamassa heitä koskevaan päätöksen tekoon. Kuten muissakin aineistossa myös tässäkin artikkelissa nousee esiin kuitenkin se, että lapset kokevat, etteivät saa riittävästi vaikuttaa heitä koskeviin päätöksiin. Vaikutusmahdollisuuksien vähäisyys tulee ilmi myös Barkman ym. (2012) raportissa. Lapset eivät tule riittävästi kuulluiksi heidän asioissaan. Tämä nousee esiin esimerkiksi lasten saamista rangaistuksissa. Rangaistusten antamisesta ei lasten mukaan keskustella, vaan tapana on antaa rangaistus suoraan kysymättä lapselta tilanteesta. Lapset haluavat lisää keskustelua asioista.

Barkman ym. (2012) mukaan samaan sijaishuoltopaikkaan sijoitetuilla lapsilla voi olla erilaiset säännöt. Toisaalta lapset kertovat ”joukkorangaistuksista”, joista kärsivät kaikki sijaishuoltopaikkaan sijoitetut lapset. Myös Laineen ja Pietilän (2020) mukaan lapset kertovat epäasiallisesta kohtelusta ohjaajien taholta. Lasten kertoman perusteella heille esimerkiksi huudetaan. Lapsilla on tunne siitä, että ohjaajat saattavat olla puolueellisia toisille lapsille ja näin ollen sijoitetut lapset ovat erilaisessa asemassa keskenään. (Reinikainen 2009.) Vaikka sääntöihin liittyen lapset toivat esiin, että haluavat yhdenmukaiset säännöt niin toisaalta lapset toivat esiin myös yksilöllisen huomioimisen tärkeyttä. Reinikaisen (2009) mukaan muutamat lapset kokevat, ettei sijaishuollossa huomioitu heitä riittävän yksilöllisesti. Yksilöllisyys on jäänyt laitoksen omien kasvatus- ja toimintakäytäntöjen varjoon.

Tutkielman aineisto osoittaa, että lapset tuntevat heidän mahdollisuudet vaikuttaa heitä koskeviin päätöksiin vähäisinä. Sääntöjen lisäksi lapset kokevat, ettei heillä ollut mahdollisuutta vaikuttaa pienempiinkään asioihin kuten siihen, mitä syödään (Laine & Pietilä 2020). Farmer ym. (2007) mukaan lapset haluaisivat, että heidän kanssaan keskustellaan ennen kuin heitä koskevista asioista päätetään. Lapset kokevat, ettei heidän kanssaan keskustella eri vaihtoehtoista. Aineiston perusteella juurikin tämä tuo lapsille tunteen siitä, etteivät he saa vaikuttaa riittävästi heitä koskeviin asioihin. (Laine & Pietilä 2020.) Myös Laakson (2019) ja Reinikaisen (2009) tutkimuksissa esiin nousee, että lapset kokivat osattomuutta päätöksen teossa. Lasten kokemus oli, etteivät he voi vaikuttaa heitä koskeviin päätöksiin sijaishuollossa.

Lapset ymmärtävät kuitenkin sen, että heille myös tarjotaan vaikutusmahdollisuuksia, joita he eivät aina käytä. Laineen ja Pietilän (2020) raportissa kirjoitetaan siitä, että osa lapsista ymmärtää sen, että mahdollisuuksia asioista päättämiseen kyllä tarjotaan lapselle. Lapsen tulisi kuitenkin myös itse tehdä tekoja sen eteen. Toisaalta nämä tilanteet saattavat olla vaikeita ja tulla esimerkiksi neuvottelun yhteydessä. Neuvottelussa saattaa olla useita aikuisia lapsen lisäksi, joten tältä osin tilanne ei ole lapselle ihanteellinen.

Osa sijaishuoltopaikkaan sijoitetuista lapsista ymmärtää oman tilanteensa ja taustansa vaikutukset elämään. Se voi tuoda osaltaan poikkeavaa käyttäytymistä ja oireilua. Toiveena lapsilla on kuitenkin se, että sijaishuoltopaikan ohjaajat osaisivat kiinnittää huomiota oireilun taustalla oleviin syihin. Esimerkkinä tuotiin esiin, että pohditaan syitä karkaamisen taustalla eikä ainoastaan anneta rangaistusta tästä virheellisestä toimintatavasta. Lapset kokevat säännöt ja niiden rikkomisesta aiheutuvat rangaistukset kohtuuttomina. Kuten jo aikaisemmin nousi esiin, lapset kokevat säännöt osittain liian ankarina ja tiukkoina. Säännöille ei lasten mukaan ole riittäviä perusteita ja sen vuoksi ne koetaan epäoikeudenmukaisina. (Reinikainen 2009.) Lasten kokemusten perusteella he kaipaavat sijoituksen aikana joustavaa ja tasa-arvoista kohtelua (Barkman ym. 2012). Reinikaisen (2009) väitöskirjan mukaan lapset ovat tuoneet esiin tunteen siitä, että heitä kohdeltiin ikään kuin pykälinä, ei yksilöinä.

Kuten aikaisemmin tuon ilmi, lapset toivovat ohjaajilta oireilun taakse näkemistä. Lapsilla on tunne siitä, että ohjaajat ovat heille vihaisia esimerkiksi viiltelystä. Lapset kokevat Pietilän ja Laineen (2020) kirjoittaman raportin perusteella, että työntekijöitä ei niinkään kiinnosta se, miksi oli viillelty. Myös Barkmanin ym. (2012) kirjoittamassa raportissa nousee esiin lasten toive siitä, että heitä kuunnellaan herkällä korvalla ja heidän vointinsa huomioitaisiin. Toisaalta, vaikka toivotaan oireilun taakse näkemistä niin Barkman ym. (2012) kirjoittamassa raportissa lasten kokemuksissa käy ilmi heidän turhautuminen siihen, että murrosikään kuuluvia kehitystehtäviä ei ymmärretä, vaan erilaista käyttäytymistä kutsutaan aina oireeksi jostain. Lapset kaipaavat lisää tilaa nuoruudelle. Myös Reinikaisen (2009) väitöskirjassa nostetaan esiin lasten kokemus siitä, että heitä ei edes yritetä ymmärtää eikä heidän pahaa oloa oteta puheeksi.

Lasten kokemaan epäoikeudenmukaisuuteen ja tyytymättömyyteen sijaishuoltopaikassa on voinut vaikuttaa moni eri asia. Aineiston perusteella kuitenkin yksi asia, mikä näihin asioihin on voinut vaikuttaa, on lapsen oma vointi. Osalle lapsista on jäänyt tunne ja muisto siitä, että sijaishuoltopaikassa asumisessa mikään ei ollut oikein tai hyvää. Sijaishuoltopaikan yleiset käytännöt

koettiin huonoina kuten säännöt ja valvonta eikä sijaishuoltoapaikassa syntynyt merkittäviä ihmissuhteita. Toisaalta lapsi ei välttämättä edes aktiivisesti siihen pyrkinyt. (Reinikainen 2009.) Barkman ym. (2012) nostavat raportissaan esiin lasten kokeman luottamuksen puutteen aikuisia kohtaan. Lapset kokevat, että sijaishuollon aikana sosiaalityöntekijän tavoitettavuus oli huono eikä aina sijaishuoltoapaikan ohjaajiin voinut luottaa. Lapset toivovat aikuisilta rehellistä puhetta etenkin sijoitukseen liittyen. Lapset eivät halua kuulla valheita sijoitukseen tai sen kestämiseen liittyen.

5 JOHTOPÄÄTÖKSET

Lasten kokemukset ovat monen eri tekijän summa. Syitä näiden kokemusten taustalla on vaikea selvittää tämän tutkielman tiimoilta. Kuten tutkielman tulosten perusteella voidaan todeta, ei yhtä ainutta johtopäätöstä ole. Lasten kokemukset sijaishuollon ja sijaishuoltoipaikkaan sijoittamisen aikana vaihtelevat. Aineisto osoittaa, että lapsilla ei ole ainoastaan hyviä tai huonoja kokemuksia sijaishuoltoipaikkoihin liittyen. Ei kuitenkaan voida tulkita, että kaikilla lapsilla olisi huonoja kokemuksia sijoituksen ajalta. Kuitenkin useampi yksittäinen lapsi on tuonut esiin myös huonoja kokemuksia, sillä ne näkyvät jokaisessa tutkielman aineistossa. Aineistossa korostuu lasten toive kuulluksi ja kohdatuksi tulemisesta. He haluavat lisää vaikutusmahdollisuuksia heitä koskeviin asioihin.

Sijaishuoltoipaikan ohjaajat tarvitsevat riittävästi koulutusta ja osaamista. Sosiaali- ja terveysministeriö (2020) on nostanut esiin myös henkilöstön kouluttamisen ja osaamisen vahvistamisen. Tutkielman tulokset osoittavat, että lasten kokemuksissa näkyy tämä sama asia. Lapset toivovat sellaisia ohjaajia, jotka tunnistavat lapsen tarpeita, oikeuksia sekä rajoitustoimenpiteisiin liittyvän lainsäädännön. Mikäli henkilökunnan kouluttamiseen ja osaamisen vahvistamiseen panostetaan, kuullaan siinä samalla huostaanotettujen lasten toiveita ja turvataan heidän oikeusturva. Rajoitustoimenpiteiden käyttämisestä voidaan tarvita turvaamaan lasta, niiden käytön tulee kuitenkin perustua lastensuojelulakiin. Myös lapset itse tietävät tämän. Huostaanotosta huolimatta lapsella on oikeuksia. Sijaishuollon aikana lapsen oikeuksien tulee toteutua riippumatta siitä, millä perusteella hänet on huostaanotettu. Sijaishuollon tehtävänä on turvata lapselle tasapainoinen ja turvallinen kasvuympäristö, jossa hän saa hyvää ja kunnioittavaa kohtelua. (Saastamoinen 2010, 1 – 3.)

Sosiaali- ja terveysministeriön työryhmä on myös arvioinut lasten oikeutta tasapainoiseen kehitykseen ja hyvinvointiin sekä lastensuojelulain mukaisten rajoitusten käyttöä. Työryhmän yhtenä tavoitteena on ollut nostaa esiin sijaishuollossa käytettäviä rajoitustoimenpiteitä sekä täsmentää niiden tarkoitusta ja tavoitteita. Lastensuojelulakiin esitetyissä muutosehdotuksissa yksi asia on sosiaalityöntekijöiden asiakasmäärä. Muutoksena ehdotetaan, että jatkossa yksi sosiaalityöntekijä voi toimia enintään 35 lapsen asioista vastaavana työntekijänä. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2020.) Tämä voi olla merkittävä asia myös huostaanotettujen lasten kokemuksiin liittyen. Kun sosiaalityöntekijällä on kohtuullinen määrä asiakkaita, on paremmat mahdollisuudet valvoa

lapsen sijaishuollon toteutumista. Näin päästään puuttumaan aikaisemmin myös mahdolliseen epäoikeudenmukaisuuteen.

Yhteenvetona voidaan todeta, että suurin osa lapsista on kokenut sijaishuoltopaikan hyvänä. Kuitenkin yksittäisinä asioina nousee esiin myös negatiivisia kokemuksia. Aina kun puhutaan kokemuksista, puhutaan jonkun ihmisen yksittäisestä kokemuksesta. Tutkielman tuloksia ei voida yleistää, mutta ne antavan suuntaa näiden huostaan otettujen lasten kokemuksista, joita aineistoissa on tutkittu. Tutkielman aineisto osoittaa, että sijaishuoltopaikkoihin sijoitetut lapset kaipaavat välittämistä ja ymmärtämistä. Turvallisuuden tunnetta lisäämään he tarvitsevat myös sääntöjä ja rajoja. Lasten inhimillinen toive on, että heitä kohdellaan oikeudenmukaisesti ja kunnioitavasti. Lapset tarvitsevat ympärilleen ihmisiä, jotka kuuntelevat heitä herkällä korvalla ja huomioivat heidän taustan. Toisaalta he kaipaavat kuitenkin normaalia elämää, jossa he saavat nähdä ystäviä ja perhettä.

Tämän kandidaatin tutkielman tarkoituksena oli tutkia huostaanotettujen lasten kokemuksia sijaishuollon aikana sijaishuoltopaikoista. Tutkielman innoittamana olen miettinyt erilaisia vaihtoehtoja, miten aiheen tutkimista voi jatkaa. Yhtenä vaihtoehtona näen lasten kohtaaman epäoikeudenmukaisuuden ja eduskunnan oikeusasiamiehelle tehtyjen kanteluiden tutkimisen. Toisaalta nyt kun aihe on ajankohtainen myös lakimuutosten myötä, voi tulevaisuudessa olla tarpeen tutkia näiden muutosten vaikutusta lasten kokemuksiin sijaishuoltopaikoissa. Huostaanotettujen lasten kokemusten tutkiminen on mielestäni aina ajankohtainen aihe. Haluan, että mahdollisilla jatkotutkimuksilla voidaan pyrkiä vaikuttamaan siihen, että lapset saavat osakseen kunnioittavaa ja oikeudenmukaista kohtelua. Samalla voidaan lisätä sosiaalityöntekijöille sekä lastensuojelulaitosten ohjaajille ja muille lasten kanssa työskenteleville tietoa näistä tärkeistä aiheista.

LÄHTEET

Araneva, M. 2016. Lapsen suojele. Toteuttaminen ja päätöksenteko. Helsinki: Talentum Pro.

Barkman, J. Kiili, J. Nikkanen, M. Oranen, M. Tervo, J. & Vario, P. 2012. Suojele unelmia, Vaali toivoa. Nuorten suositukset lastensuojelun ja sijaishuollon laadun kehittämiseksi. Lapsiasiavaltuutetun toimiston julkaisuja 2012:6. Helsinki: Aksidenssi Oy. Viitattu 29.5.2021 <https://pesa-puu.fi/wp-content/uploads/2018/02/suojele-unelmia-vaali-toivoa.pdf>

Enroos, R., Heino, T., Helavirta, S., Laakso, R. & Pösö, T. 2017. Vuosi huostassa. Lastensuojelun aikatietoista tarkastelua. Janus vol. (4), 297 – 311. Viitattu 22.5.2021 <https://journal.fi/janus/article/view/59630/27926>

Farmer, E., Selwyn, J. & Saunders, H. 2010. The Views of Children and Young people on being cared for by an independent Foster-Care provider. British journal of social work vol (40), 696 – 713.

Hakalehto, S. 2018. Lapsioikeuden perusteet. Helsinki: Alma Talent.

Hoikkala, S. 2018. Lapsen haastattelu sijaishuollon valvontatoimissa. Teoksessa S. Hyvärinen & T. Pösö (toim.) Lasten haastattelu lastensuojelussa. Jyväskylä: PS-kustannus, 91 – 111.

Huhtanen, R. 2016. Vapaaehtoinen vai tahdonvastainen huostaanotto. Teoksessa R. Enroos, T. Heino & T. Pösö (toim.) Huostaanotto. Lastensuojelun vaativin tehtävä. Tampere: Juvenes Print Oy, 33 – 51.

Hurtig, J. 2006. Lasten tieto sosiaalityön haasteena. Teoksessa A. Ritala, H. Forsberg & M. Törönen (toim.) Lapset ja sosiaalityö. Kohtaamisia, menetelmiä ja tiedon uudelleenarviointia Jyväskylä: PS-kustannus, 167 – 193.

Hyvärinen, S. & Pösö, T. 2018. Lasten haastattelu lastensuojelussa. Jyväskylä: PS-kustannus.

Laakso, R. 2019. Ne näki musta. Huostassa olevien lasten hyvinvointi ja sijaishuoltoon liittyvät kokemukset. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Helsinki: PunaMusta Oy. Viitattu 22.5.2021

https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/137484/URN_ISBN_978-952-343-267-3.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Laine, S. & Pietilä, S. 2020. Turvassa vai säilössä? Sijoitettujen nuorten kokemuksia lastensuojelulaitoksista ja niiden ohjaajista. Osaamista sijaishuoltoon -hankkeen raportti. Viitattu 28.5.2021
<https://www.osao.fi/wp-content/uploads/2020/06/Turvassa-vai-sa%CC%88ilo%CC%88ssa%CC%88.pdf>

Lastensuojelu 2020. Tilastoraportti 19/2021. Terveysten ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 14.6.2021
<https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/142676/tr19.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Lastensuojelulaki 2007/417

Muukkonen, T. & Tulensalo, H. 2004. Kohtaavaa lastensuojelua. Lapsikeskeisen lastensuojelun sosiaalityön tilannearvion käsikirja. Helsingin kaupungin sosiaalivirasto. Selvityksiä 2004:1. Viitattu 31.7.2021
http://www.socca.fi/files/104/Lapsilahtoisien_tilannearvion_kasikirja.pdf

Muukkonen, T. & Tulensalo, H. 2018. Tutustumalla lapsi tulee näkyväksi – pienen lapsen kokemusten kuuleminen lastensuojelussa. Teoksessa S. Hyvärinen & T. Pösö (toim.) Lasten haastattelu lastensuojelussa. Jyväskylä: PS-kustannus, 131 – 144

Puusa, A. 2020. Näkökulmia laadullisen aineiston analysointiin. Teoksessa A. Puusa & P. Juuti (toim.) Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät. Tallinna: Gaudeamus Oy, 145 – 156

Reinikainen, S. 2009. Nuorisokodista maailmalle. Kokemuksia nuorisokodissa elämisestä ja aikuisiästä selviytymisestä. Väitöskirja. Helsinki: Helsingin yliopisto. Kasvatustieteen laitoksen tutkimuksia 224. Viitattu 25.5.2021 <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/19844/nuorisok.pdf?sequence>

Saastamoinen, K. 2010. Lapsen asema sijaishuollossa. Käsikirja arjen toimintaan. Helsinki: Edita.

Salminen, A. 2011. Mikä kirjallisuuskatsaus? Johdatus kirjallisuuskatsauksen tyyppeihin ja hallintotieteellisiin sovelluksiin. Vaasan yliopistojulkaisuja.

Sosiaali- ja terveysministeriö 2020. Lastensuojelun vaativan sijaishuollon uudistamistyöryhmän loppuraportti. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2020:28. Helsinki. Viitattu 14.4.2021

https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162414/STM_2020_28_rap.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2018) Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Uudistettu laitos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.